

תוכן וצורה במשנת גורדון

(סוף מעמוד 2)

טול הפאראזיטיות, הולדת הצורה מהתוכן העצמי, או במלים אחרות, התחברות חווייתית-עצמית עם האחדות העליונה, דהיינו כלל

לא פארטיקולאריות סגורה, אלא דרך עצמית אל האוניברסאליות.

הצימצום שבמתן-צורה מסלף את האמת של החיים באשר הוא משנה

היופי, הרי נטיה זו מבטלת את האמת האנושית (מכאן טענת גורדון נגד האמנות „האנוכית“, נגד ה„אמנות לשם אמנות“, שנושאה ראה באוסקר ויילד). אם כן, הקשר אל היצירה של הטבע הוא דרך האנאלוגיה: כשם שהבלטת הצורה היא תחליפית ומפצלת את האמת השלמה של הטבע, כן הבלטת לטת הצורנייהפה בעיצוב העולם האנושי מפצלת את האמת השלמה של החיים האנושיים. עיקרו־פנימיותו של כל עיצוב צריך להיות התוכן, שממנו על האדם לכוונן ולקיים את הזיקה אל האידאאה העליונה, אל האחדות הכוללת. על האדם לשמור על קשר חיוני אל הטבע כדי לינוק ממנו, פן ירעמו חיו על הרוחני-הכרתי בלבד. פן תצומצם יכולתו להגיע אל האחדות העליונה והכוללת את כל גילויי החיים. אולם כל זאת מבלי לשכוח, כי עבודת עיצוב העולם היא גורלו־מצוותו הייחודית כבונה תרבות, מתמידת-תוכן ומחליפת-צורה.

אלכסנדר ברזל

את הממדים הפנימיים ההרמוניים של מרכיבי התוכן, הצורה נוטה ל„הבלטה מוגזמת“ ול„זיקוק“ אמת החיים, דהיינו ליצירת „יופי הריכוני“ (א”ט 139). האמנות הצורנית מגישה כך לאדם תחליף ליחפוש אחרי ההרמוני-מעיקרו שבחופעה הבלתייפה כאילו, אחרי תוכנה האמיתי. אילו נפתח האדם נוכח מראה מכוער של „מיתת קיטה... ופעולות פסיכופיזיולוגיות“ לתוכן, „לפנימיותו של דבר“, יכול היה אז „להסית דעתו לגמרי מן הצורה“ (א”ט 138). בתפקיד תחליפי כזה זחה גורדון „אסתטיקה, שירה... ספרות... יפי הרוח“ (מ”ר 229), „תמונה יפה“, וביקש „יופי, יצירה חיונית בעצם החיים ובעצם האדם“ (מ”ר 231). מקורה של הדו־ערכיות ביחס אל העיצוב הוא בתפיסה הרומנטית של הטבע אשר בתור-שונה כזה התרבות מנוגדת לו. כבר ראינו כי אחדות אמת-יופי־טוב של הטבע אינה מוקיימת בהיסטוריה, בממשות האנושית. שהם הם „החיים האנושיים“ ואין בלתם. תרפעה טבעית אחת המגלמת את ההרמוניה של האחדות המשולשת יכולה להיות מנוגדת כליל לתופעה שניה, המגלמת אף היא הרמוניה של השילוש. משמע אותה אחדות והרמוניה היא של תופעות חדיפעמיות, אשר כל אחת בפני עצמה מתוברת אל ה„אידאאה העליונה“ ורק ממנה בא חיבור הריאטומים, של אין-סוף התופעות הבודדות. לא כן בהיסטוריה: רצף האירועים בעולמו של אדם מחייב זיקה פנימית בין תופעה לתופעה, ובלעדִי זיקה זו שבתוך הזרימה בזמן ההיסטורי, אין להגיע כלל אל האידאאה העליונה. בתפיתו את החיים האנושיים בממשות, תם אכן תבע גורדון חזר ותבוע ערכים קבועים־דמות ומשמעות: צדק, שוויון, חובות וזכויות ועוד ועוד, שבלעדיהם היו החיים תוהו־ובוהו והרס אנושיותה של ההיסטוריה. ערכים כאלה אינם נגזרים מן הטבע, כלומר מחיים „טבעיים“ (כמו היתול הנהנה מסבל העכבר): הישים ההיסטוריים מעוצבים באורח „מלאכותי“, כך שיגלמו את הערכים, כאשר מדובר בעיצוב. הרי התרבות כולה ומעיקרה „מלאכותית“, אף העבודה החקלאית בטבע ובהתאמצות הגוף, הריהי התערבות מלאכותית במהלך הטבעי, יצירת ישים שהטבע לא היה יוצר. אכן, גורדון דרש עבודה עם הטבע, אולם מכוונה של אמת, מן ההיסטוריה ולמען ההיסטוריה-התרבות, ביצירה זו, שלא כמו בטבע, „לא כל היפה הוא אמת, לא כל היפה נובע מעומק החיים“ (א”ע 180). הווי אומר, ככל שקיימת נטיה למצוא בחיים האנושיים את היופי לשם